

Stockholm 20 oktober 2023

Till Socialtjänstminister Camilla Waltersson Grönvall
Socialdepartementet

Riksföreningen JAGs synpunkter på förslag till utredning

Efter mötet med dig i förra veckan om möjliga uppdrag för den kommande utredningen om välfärdskriminalitet vill vi framföra följande synpunkter.

Till att börja med vill vi konstatera att utifrån de siffror som nyligen presenterades av Försäkringskassan kan vi räkna fram att det sannolikt handlar om ett fåtal större bedrägerier som diskussionen baseras på. Vi är alltså över 13 000 assistansberättigade som nu ska straffas för att några tiotal samvetslösa personer lyckats utnyttja systemet.

Vi har under flera år, i många möten med dig och andra politiker, pekat på många andra stora problem; att personer som behöver assistans inte får det, att ersättningen inte räcker till den kvalitet och de villkor som är rimliga, att förbudet mot assistans i verksamheter diskriminerar personer med intellektuella funktionsnedsättningar och att pengar som använts rätt krävs tillbaka.

Inget av detta har ni valt att åtgärda. I stället planerar ni att utreda några förslag som knappast kommer åt eventuell organiserad brottslighet, men som riskerar att fullständigt radera den sköra tillvaro som många av Riksföreningen JAGs medlemmar befinner sig i.

Vi vill också understryka att ett par av förslagen skulle innebära en tydlig IQ-diskriminering, eftersom de begränsningarna främst eller endast skulle drabba oss med intellektuella funktionsnedsättningar.

- Utreda formerna för uppföljning av assistansersättningen

Vi har vid flera möten med dig förklarat att orsakerna till omprövningsstoppet är oförändrade. Det infördes efter en HFD-dom 2018 som innebar att krav ställdes på att all assistans ska vara kvalificerad. Vi väntade oss snabba åtgärder av den då sittande regeringen för att rätta till situationen. Vi väntade oss åtgärder av den nya regeringen efter valet 2018. Och vi väntade oss åtgärder av den regering som du ingår i efter valet förra året. Ingenting har hänt.

Vi kan naturligtvis inte acceptera ett återinförande av omprövningar eller uppföljningar av assistansbeslut med nuvarande praxis. Det skulle få oerhörda konsekvenser för många av JAGs medlemmar och alla andra assistansberättigade. Personerna som skulle mista sin assistans kan förmodligen räknas i tusental. Assistansreformen skulle i princip vara avskaffad.

- **Utreda begränsningar av anhörigassistans**

Vi möter ofta fördomar mot anhöriga till personer med funktionsnedsättningar. Ju mer omfattande funktionsnedsättningar vi har, desto mer negativa är attityderna. Vi får höra att våra anhöriga utnyttjar oss, att de är elaka mot oss och vägrar oss våra rättigheter, och att de dessutom skor sig ekonomiskt på oss. Detta är för oss inget annat än absurt. Det är ju i själva verket våra anhöriga som ställer upp för oss när samhället sviker.

Enligt Försäkringskassans rapport från 2018 (Korta analyser 2018:2) är en femtedel av alla personliga assistenter nära anhöriga, och de utför över en fjärdedel av alla assistanstimmar. Att begränsa rätten att fritt välja sina personliga assistenter skulle inte bara hota valfriheten för assistansberättigade, det skulle också hota möjligheten att få assistansen utförd.

Med den mångåriga urholkningen av assistansersättningen har mångas beroende av närstående assistenter ökat. Många gånger är de anhöriga ofrivilliga assistenter som tvingas arbeta för att ingen annan vill eller kan. De rycker ut med någon halvtimmes varsel när ordinarie assistent blir sjuk, de arbetsleder och handleder assistenter på sin fritid, de tar tjänstledigt från sina (oftast mer välbetalda) andra arbeten för att täcka upp luckor i schemat när en assistent har slutat och det är svårt att hitta någon ny. Och de är ofta de allra mest erfarna och kunniga assistenterna.

Att begränsa rätten att välja anhöriga assistenter skulle slå extra hårt mot just oss medlemmar i Riksföreningen JAG, som inte kan använda vikariepooler eftersom våra assistenter måste vara personligt upplärda. Det är dessutom många av oss som saknar rätt till assistans på dagtid, för att vi är i verksamheter då. Vem utom våra familjemedlemmar skulle vilja komma och ge oss assistans en timme på morgonen? Många av oss skulle inte längre kunna ha personlig assistans.

Varken på mötet eller i några andra sammanhang har det heller presenterats underlag som visar att anhöriga assistenter är överrepresenterade inom den sk välfärdsbrottsligheten som ministern fått i uppdrag att utreda. Er bild av närstående som opålitliga tycks vila på anekdoter och gamla fördomar.

- **Utreda begränsningar av möjligheten att ha dubbla roller**

Socialstyrelsen utredde för mindre än tio år sedan denna fråga, och lämnade rapporten "Personlig assistent och god man Är rollerna förenliga?" (2014-1-17) till regeringen. Ingenting i frågan har förändrats sedan dess.

Socialstyrelsen sammanfattar sin bedömning med att "en bestämmelse som innebär att en person med funktionsnedsättning inte kan välja att ha sin ställföreträdare som personlig assistent skulle innebära en alltför stor inskränkning i den enskildes rätt att själv bestämma vem som ska utföra den personliga assistansen, utan att riskerna i nuvarande system skulle undanröjas."

Socialstyrelsen beskrev tydligt att det som uppfattas som en risk för vissa grupper är en fördel och ibland till och med en livsviktig förutsättning för andra. Personer med omfattande och kognitiva funktionsnedsättningar behöver en god man som kan kommunicera och förstå behoven, och det är då en fördel om hen också kan arbeta som personlig assistent.

Socialstyrelsen lämnade också ett antal förslag på andra sätt att minska ev risker som kan finnas med dubbla roller, bl a utbildningar för överförmyndare och andra om LSS och funktionsnedsättningar.

För medlemmarna i Riksföreningen JAG är möjligheten att ha en god man som också arbetar som personlig assistent ofta en förutsättning för självbestämmande. För personer som oss, med omfattande kommunikationssvårigheter och kognitiva funktionsnedsättningar, krävs det tät kontakt i det vardagliga livet för att ha en fungerande kommunikation och kunna förmedla behov och önskemål till en god man. En utomstående god man blir helt hänvisad till att prata med våra assistenter.

Socialstyrelsens rapport lyfter alla tänkbara aspekter av frågan om rollerna är förenliga. Vi anser att det helt saknas behov av att utreda denna fråga på nytt.

Vi konstaterar också att detta förslag skulle innebära begränsningar i möjligheten att välja assistenter endast för personer med intellektuella funktionsnedsättningar. Därmed är det IQ-diskriminerande.

- **Utreda åtgärder för att kontrollera att personlig assistans utförs**

Vi anser naturligtvis att assistans ska utföras som överenskommet, och skriver varje månad under våra assistansräkningar för att intyga att så har varit fallet. Vi motsätter oss inte ytterligare kontroller av detta, om det är nödvändigt för att förhindra missbruk av assistansersättning.

Vi vill dock understryka att sådana åtgärder inte får vara integritetskränkande. Även vi som använder personlig assistans har rätt till integritet och skydd för vårt privatliv. Att använda teknik för positionering eller annan övervakning vore inte acceptabelt.

I övrigt har vi inga synpunkter på förslaget att utreda detta.

Avslutningsvis vill vi framföra vår djupa besvikelse över den vändning som denna utredning tycks ta. Ni har för oss beskrivit att organiserad brottslighet har utnyttjat assistansreformen. Det vill vi naturligtvis medverka till att förhindra. Men inget av era förslag har någon sådan inriktning, utan verkar ha som övergripande syfte att minska vårt självbestämmande. Det kommer vi aldrig att acceptera.

Med hälsningar

/Magnus Andén
Ordförande i Riksföreningen JAG